TEISINGUMO TEISMO (devintoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. kovo 21 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Vartojimo kreditų sutartys – Direktyva 2008/48/EB – 3 straipsnio g punktas, 10 straipsnio 2 dalies g punktas ir 23 straipsnis – Bendra kredito kaina vartotojui – Atitinkamų išlaidų nenurodymas – Sankcija – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 2 dalis, 6 straipsnio 1 dalis, 7 straipsnio 1 dalis – Direktyvos 93/13/EEB priedo 1 punkto o papunktis – Su kredito sutartimi susijusios papildomos paslaugos – Sąlygos, kuriomis šias paslaugas įsigyjančiam vartotojui suteikiama pirmumo teisė nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat suteikiama galimybė atidėti arba išdėstyti mėnesines kredito įmokas, sumokant už tai papildomus mokesčius“

Byloje C-714/22

dėl *Sofiyski rayonen sad* (Sofijos apylinkės teismas, Bulgarija) 2022 m. lapkričio 21 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2022 m. lapkričio 22 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

S.R.G.

prieš

Profi Credit Bulgaria EOOD

TEISINGUMO TEISMAS (devintoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė O. Spineanu-Matei (pranešėja), teisėjai S. Rodin ir L. S. Rossi,

generalinis advokatas J. Richard de la Tour,

posėdžio sekretorė R. Stefanova-Kamisheva, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. lapkričio 15 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Profi Credit Bulgaria EOOD*, atstovaujamos *advokati* H. V. Hinov, V. Voynova ir K. Vonidova-Milcheva,

– Europos Komisijos, atstovaujamos N. Nikolova, I. Rubene ir N. Ruiz García,

* Proceso kalba: bulgarų.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3 straipsnio 1 dalies, 4 straipsnio 2 dalies, 6 straipsnio 1 dalies, 7 straipsnio 1 dalies ir Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto o papunkčio, taip pat dėl 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66) 3 straipsnio g punkto, 10 straipsnio 2 dalies g punkto ir 23 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Bulgarijoje įsteigtos įmonės S.R.G. ir pagal Bulgarijos teisę įsteigtos kredito institucijos *Profi Credit Bulgaria EOOD* ginčą dėl kredito sutarties negaliojimo ir iš to kylančių pasekmių, susijusių su pagal šią sutartį sumokėtų palūkanų ir mokesčių grąžinimu.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 93/13

3 Direktyvos 93/13 3 straipsnyje nustatyta:

„1. Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

2. Visada yra laikoma, kad dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto, ir vartotojas dėl to negalėjo padaryti įtakos sąlygos esmei, ypač iš anksto suformuluotos tipinės sutarties atveju.

Faktas, kad buvo atskirai derėtasi dėl tam tikrų sąlygos aspektų arba vienos konkrečios sąlygos, neužkerta kelio šį straipsnį taikyti likusiai sutarties daliai, jeigu bendrai įvertinus sutartį paaiškėja, jog tai vis dėlto yra iš anksto suformuluota tipinė sutartis.

Tuo atveju, kai bet kuris pardavėjas ar tiekėjas tvirtina, kad dėl tipinės sąlygos buvo atskirai derėtasi, jam tenka to įrodinėjimo pareiga.

3. Priede pateikiamas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas.“

4 Šios direktyvos 4 straipsnyje numatyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“

5 Minėtos direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

6 Tos pačios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

7 Direktyvos 93/13 priedas pavadintas „3 straipsnio 3 dalyje nurodytos sąlygos“. Šio priedo 1 punkto o papunktis suformuluotas taip:

„1. Sąlygos, kurių tikslas arba rezultatas:

<…>

o) įpareigoti vartotoją įgyvendinti visus savo įsipareigojimus, kai pardavėjas arba tiekėjas nevykdo savųjų.“

Direktyva 2008/48

8 Direktyvos 2008/48 19, 20, 43 ir 47 konstatuojamose dalyse numatyta:

„(19) Siekiant, kad vartotojai galėtų priimti sprendimus turėdami visą reikiamą informaciją apie faktus, prieš sudarydami kredito sutartis jie turėtų gauti pakankamai informacijos apie kredito sąlygas ir kainą bei apie savo įsipareigojimus; šią informaciją jie gali pasiimti ir apsvarstyti. Siekiant užtikrinti kuo didesnį pasiūlymų skaidrumą ir palyginamumą, tokia informacija turėtų visų pirma apimti visoje Bendrijoje tokiu pačiu būdu nustatytą ir kreditui taikomą bendros kredito kainos metinę normą [(BKKMN)]. <…>

(20) Bendra kredito kaina vartotojui turėtų apimti visas išlaidas, įskaitant palūkanas, komisinius, mokesčius, mokesčius už kredito tarpininkų paslaugas ir bet kuriuos kitus su kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos turi sumokėti vartotojas, išskyrus mokesčius notarui. <…>

<…>

(43) Siekiant paskatinti vidaus rinkos kūrimą ir veikimą bei užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį visoje Bendrijoje, būtina užtikrinti informacijos apie [BKKMN] palyginamumą visoje Bendrijoje. <…> Todėl direktyvoje turėtų būti aiškiai ir išsamiai apibrėžta visa kredito kaina vartotojui.

<…>

(47) Valstybės narės turėtų nustatyti taisykles dėl sankcijų, taikytinų pažeidus pagal šią direktyvą priimtas nacionalines nuostatas, ir užtikrinti jų įgyvendinimą. Nors sankcijų nustatymas paliekamas valstybių narių nuožiūrai, numatytos sankcijos turėtų būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.“

9 Šios direktyvos 3 straipsnyje „ Sąvokų apibrėžtys“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje taikomos tokios sąvokų apibrėžtys:

<…>

g) bendra kredito kaina vartotojui – visos išlaidos, įskaitant palūkanas, komisinius, mokesčius ir bet kuriuos kitus su kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos reikalaujama, kad vartotojas sumokėtų, ir kurie yra žinomi kreditoriui, išskyrus mokesčius notarui; taip pat įskaičiuojamos su kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų išlaidos, visų pirma draudimo įmokos, jei papildomai privaloma sudaryti paslaugų sutartį siekiant gauti kreditą apskritai arba taikyti skelbiamas [pagal komercines] nuostatas ir sąlygas;

<…>

i) [BKKMN] – bendra kredito kaina vartotojui, išreikšta metiniu bendros kredito kainos procentu, prireikus įskaičiuojant kainą, nurodytą 19 straipsnio 2 dalyje;

<…>“

10 Minėtos direktyvos 10 straipsnio „Informacija, kuri turi būti pateikta kredito sutartyse“ 2 dalyje nurodyta:

„Kredito sutartyje aiškiai ir glaustai nurodoma:

<…>

g) [BKKMN] ir bendra vartotojo mokama suma, apskaičiuota sudarant kredito sutartį; paminimos visos prielaidos, naudotos šiai normai apskaičiuoti;

<…>“

11 Tos pačios direktyvos 19 straipsnio „[BKKMN] apskaičiavimas“ 2 dalyje nustatyta:

„Norint apskaičiuoti [BKKMN], nustatoma bendra kredito kaina vartotojui, išskyrus bet kuriuos vartotojo mokamus mokesčius už bet kurio iš kredito sutartyje nustatytų jo įsipareigojimų nevykdymą

ir mokesčius už prekių arba paslaugų pirkimą, išskyrus pirkimo kainą, kuriuos jis privalo sumokėti neatsižvelgiant į tai, ar už sandorį mokama grynaisiais pinigais, ar iš kredito.

Sąskaitos, kurioje registruojamos mokėjimo operacijos ir lėšų išmokėjimas, palaikymo išlaidos, išlaidos mokėjimo priemonių naudojimo mokėjimo operacijoms ir lėšų išmokėjimui ir kitos su mokėjimo operacijomis susijusios išlaidos įskaičiuojamos į bendrą kredito kainą vartotojui, nebent sąskaitos atidaryti neprivaloma ir sąskaitos išlaidos buvo aiškiai bei atskirai nurodytos kredito sutartyje arba bet kurioje kitoje su vartotoju sudarytoje sutartyje.“

12 Direktyvos 2008/48 22 straipsnis „Suderinimas ir šios direktyvos privalomas pobūdis“ suformuluotas taip:

„<…>

3. Valstybės narės taip pat užtikrina, kad nuostatų, kurias jos priima įgyvendindamos šią direktyvą, laikymosi negalėtų būti išvengiama dėl to, kaip suformuluojamos atitinkamų sutarčių nuostatos, visų pirma dėl išmokamų lėšų arba kredito sutarčių, kurioms taikoma ši direktyva, įtraukimo į kredito sutartis, kurių pobūdis arba tikslas suteiktų galimybę išvengti jos taikymo.

4. Valstybės narės imasi būtinų priemonių siekdamos užtikrinti, kad vartotojai neprarastų šia direktyva suteikiamos apsaugos pasirinkus, kad kredito sutarčiai taikoma teisė būtų trečiosios šalies teisė, jeigu kredito sutartis yra glaudžiai susijusi su vienos ar daugiau valstybių narių teritorija.“

13 Šios direktyvos 23 straipsnyje „Sankcijos“ numatyta:

„Valstybės narės nustato taisykles dėl sankcijų, taikomų už pagal šią direktyvą priimtų nacionalinių nuostatų pažeidimus, ir imasi visų priemonių, būtinų užtikrinti, kad jos būtų įgyvendinamos. Numatytos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.“

Bulgarijos teisė

Prievolių ir sutarčių įstatymas

14 *Zakon za zadalzheniyata i dogovorite* (Prievolių ir sutarčių įstatymas, DV, Nr. 275, 1950 m. lapkričio 22 d.) 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Sutartys, kuriomis pažeidžiamas arba apeinamas įstatymas, ir sutartys, kurios prieštarauja geros moralės normoms, įskaitant susitarimus dėl būsimo paveldėjimo, yra niekinės.“

ZPK

15 *Zakon za potrebitelskia kredit* (Vartojimo kredito įstatymas, DV, Nr. 18, 2010 m. kovo 5 d.; toliau – ZPK) 10a straipsnyje numatyta:

„1. Kredito davėjas gali iš vartotojo imti mokesčius ir komisinius už papildomas paslaugas, susijusias su vartojimo kredito sutartimi.

2. Kredito davėjas negali reikalauti mokėti mokesčių ar komisinių už veiklą, susijusią su kredito gavimu ar administravimu.

3. Kredito davėjas gali reikalauti mokesčių arba komisinių už tą pačią veiklą tik vieną kartą.

4. Vartojimo kredito sutartyje turi būti aiškiai ir tiksliai nustatyta veikla, už kurią renkami mokesčiai arba reikalaujama komisinių, taip pat jų pobūdis ir dydis.“

16 ZPK 11 straipsnyje numatyta:

„1. Vartojimo kredito sutartis parengiama suprantama kalba ir joje nurodoma:

<…>

10) [BKKMN] ir bendra vartotojo mokėtina suma, apskaičiuota sudarant kredito sutartį; turi būti paminėtos prielaidos, naudotos šiai normai apskaičiuoti, kaip apibrėžta 1 priede;

<…>“

17 ZPK 19 straipsnis suformuluotas taip:

„1. [BKKMN] atitinka esamų ir būsimų kredito išlaidų vartotojui (palūkanų, kitų tiesioginių ar netiesioginių išlaidų, bet kokio pobūdžio komisinių ar atlygio, <…>) sumą, išreikštą metiniu bendros kredito kainos procentu.

2. [BKKMN] apskaičiuojama pagal formulę <…>.

3. Apskaičiuojant [BKKMN] neįtraukiami mokesčiai:

1) kuriuos sumoka vartotojas, jei nevykdo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį;

2) kuriuos, išskyrus prekių ar paslaugų pirkimo kainą, vartotojas privalo sumokėti, kai yra perkamos prekės ar paslaugos, neatsižvelgiant į tai, ar už jas mokama grynaisiais pinigais, ar iš kredito.

3) sąskaitos tvarkymo išlaidos, susijusios su vartojimo kredito sutartimi, kai mokesčiai <…> yra aiškiai ir atskirai nurodyti kredito sutartyje arba bet kurioje kitoje su vartotoju sudarytoje sutartyje.

4. <…> [BKKMN] negali būti daugiau kaip penkis kartus didesnė nei Bulgarijos Respublikos ministrų tarybos sprendimu nustatyta palūkanų už pavėluotus mokėjimus norma [Bulgarijos levais (BGN)] ir užsienio valiuta.

5. <…> Sutarties sąlygos, pagal kurias viršijamos 4 dalyje nustatytos išlaidos, laikomos niekinėmis.

6. <…> Jeigu mokėjimai buvo atliekami pagal sutartis, kuriose yra pagal 5 dalį panaikintų sąlygų, sumos, sumokėtos viršijant 4 dalyje nustatytą ribą, įskaitomos į būsimas kredito įmokas.“

18 ZPK 21 straipsnyje nustatyta:

„1. Bet kuri vartojimo kredito sutarties sąlyga, kuria siekiama apeiti šio įstatymo reikalavimus arba dėl kurios jų nesilaikoma, yra niekinė.

2. Bet kuri vartojimo kredito su fiksuota palūkanų norma sutarties sąlyga, numatanti didesnį nei 32 straipsnio 4 dalyje numatytą atlygį kredito davėjui, yra niekinė.“

19 ZPK 22 straipsnyje nustatyta:

„<…> Jei nesilaikoma 10 straipsnio 1 dalyje, 11 straipsnio 1 dalies 7–12 ir 20 punktuose, 12 straipsnio 2 dalyje ir 12 straipsnio 1 dalies 7–9 punktuose nustatytų reikalavimų, vartojimo kredito sutartis negalioja.“

20 ZPK 23 straipsnyje numatyta:

„Jeigu vartojimo kredito sutartis pripažįstama negaliojančia, vartotojas privalo sumokėti tik grynąją kredito vertę (pagrindinę sumą); jis neprivalo mokėti palūkanų ar kitų kredito mokesčių.“

21 ZPK papildomų nuostatų 1 straipsnio 1 punkte nustatyta:

„Šiame įstatyme:

„bendra vartojimo kredito kaina“ – visos išlaidos, įskaitant palūkanas, komisinius, mokesčius, atlygį kredito tarpininkams ir bet kuriuos kitus tiesiogiai su kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos vartotojas turi sumokėti ir kurie yra žinomi kreditoriui, įskaitant su kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų išlaidas, visų pirma draudimo įmokas, jei, be to, papildomai privaloma sudaryti paslaugų sutartį siekiant gauti kreditą apskritai arba taikant komercines nuostatas ir sąlygas. Į bendrą vartojimo kredito kainą neįtraukiami mokesčiai notarui.“

GPK

22 *Grazhdanski protsesualen kodeks* (Civilinio proceso kodeksas, DV, Nr. 59, 2007 m. liepos 20 d.; toliau – GPK) 7 straipsnio 3 dalyje nustatyta:

„Teismas savo iniciatyva patikrina, ar su vartotoju sudarytoje sutartyje yra nesąžiningų sąlygų. Jis suteikia šalims galimybę pateikti pastabas šiuo klausimu.“

23 GPK 78 straipsnyje numatyta:

„1. Ieškovo sumokėtus mokesčius, bylinėjimosi išlaidas ir advokato, jei toks buvo, honorarą atlygina atsakovas proporcingai patenkintai ieškinio daliai.

2. Jeigu atsakovas savo veiksmais neinicijuoja proceso ir pripažįsta ieškinio pagrįstumą, ieškovas įpareigojamas sumokėti bylinėjimosi išlaidas.

3. Atsakovas taip pat turi teisę reikalauti atlyginti savo patirtas bylinėjimosi išlaidas proporcingai atmestai ieškinio daliai.

4. Atsakovas taip pat turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, jei byla nutraukiama.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

24 2019 m. spalio 10 d. pagrindinės bylos šalys sudarė vartojimo kredito sutartį, pagal kurią 36 mėnesių laikotarpiui buvo paskolinta 5 000 BGN (apie 2 500 EUR) suma, taikant 41 % metinę palūkanų normą ir 49,02 % BKKMN. Bendra pagal šią sutartį grąžintina suma buvo 8 765,02 BGN (apie 4 400 EUR).

25 Minėtoje sutartyje buvo numatyta, kad klientas turi galimybę įsigyti vieną ar kelias papildomas paslaugas, kurių naudojimo taisyklės išsamiai išdėstytos tos pačios sutarties bendrosiose sąlygose. Taigi pagal šių sąlygų 15 punktą klientas galėjo pasirinkti neįsigyti papildomų paslaugų arba įsigyti jų vieną ar daugiau. Šių sąlygų 15.1 punkte paslauga „Fast“ apibūdinta taip, kad šią paslaugą įsigijusiam klientui suteikiama pirmumo teisė nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant jam lėšas, o tai turi būti padaryta per 24 valandas po to, kai kredito davėjas gauna pasirašytą kredito sutartį. Minėtų sąlygų 15.2 punkte paslauga „Flexi“ apibūdinta kaip leidžianti tam tikromis sąlygomis pakeisti pradinį kredito grąžinimo grafiką. Pastaroji paslauga suteikė galimybę atidėti mėnesinių įmokų mokėjimą, be kita ko, nedarbingumo, darbo sutarties nutraukimo, neapmokamų atostogų, turto praradimo ar sugadinimo dėl nelaimės ar asmens, prisidedančio prie namų ūkio pajamų, mirties atveju. Pagal tų pačių sąlygų 15.2.2.1 punktą tam, kad būtų galima pasinaudoti šia „Flexi“ paslauga, turėjo būti pasirašytas sutarties priedas.

26 S.R.G. nusprendė įsigyti papildomas paslaugas „Fast“ ir „Flexi“ už atitinkamai 1 250 BGN (apie 625 EUR) ir 2 500 BGN (apie 1 250 EUR) sumas. Kadangi šios sumos į kredito grąžinimo grafiką buvo įtrauktos kaip nagrinėjamos kredito sutarties sudedamosios dalys, bendra pagal šią sutartį grąžintina suma sudarė 12 515,02 BGN (apie 6 257 EUR).

27 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, pagrindinėje byloje neginčijama, kad sudarant nagrinėjamą kredito sutartį šių papildomų paslaugų buvo prašoma savanoriškai, neteigiant, kad S.R.G. buvo suklaidinta dėl šios sutarties pobūdžio ir kad *Profi Credit Bulgaria* būtų nedavusi sutikimo suteikti minėtą kreditą, jei šių paslaugų nebūtų įsigyta.

28 S.R.G. kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą su ieškiniu dėl teisių nebuvimo nustatymo, juo prašė pripažinti, kad ji neprivalo *Profi Credit Bulgaria* sumokėti 7 515,02 BGN (apie 3 775 EUR), iš kurių 3 765,02 BGN (apie 1 900 EUR) yra bendra sutartinių palūkanų suma, kurią sudaro metinė palūkanų norma ir BKKMN už visą nagrinėjamos kredito sutarties galiojimo laikotarpį, ir 3 750 BGN (apie 1 875 EUR) – visa suma, mokėtina už papildomas paslaugas „Fast“ ir „Flexi“.

29 S.G.R. teigimu, sutarties sąlygos, įpareigojančios mokėti šias palūkanas ir atlygį už minėtas paslaugas, yra niekinės, nes prieštarauja geros moralės normoms. Pirma, ieškovė pagrindinėje byloje nurodo, kad minėtos paslaugos, už kurias reikalaujama grąžinti sumą, viršijančią pusę paskolintos sumos, iš tikrųjų patenka į kredito administravimo veiklą. Pagal ZPK 10a straipsnio 2 dalį kredito davėjas negali imti mokesčių ir komisinių už šią veiklą. Antra, ji tvirtina, kad atlygis už tas pačias paslaugas turėjo būti įtrauktas į BKKMN, nes tai yra išlaidos, įtrauktos į kredito sutartį ir nagrinėjamą kredito grąžinimo grafiką. Vis dėlto kredito davėjas sąmoningai neįtraukė šio atlygio į BKKMN, siekdamas apeiti ZPK 19 straipsnio 4 dalį, pagal kurią BKKMN negali būti daugiau kaip penkis kartus didesnė nei įstatymu nustatyta palūkanų už pavėluotus mokėjimus norma BGN ir užsienio valiuta.

30 Atvirkščiai, *Profi Credit Bulgaria* tvirtina, kad S.G.R. nusprendė įsigyti papildomas paslaugas „Fast“ ir „Flexi“, žinodama informaciją, kuri jai buvo pateikta prieš sudarant nagrinėjamą kredito sutartį, ir kad S.G.R. pasinaudojo šiomis paslaugomis. Dėl palūkanų normų ir BKKMN apskaičiavimo atsakovė pagrindinėje byloje tvirtina, jog šioje kredito sutartyje buvo numatyta, kad šis apskaičiavimas atliekamas remiantis pradinėmis palūkanų bei kitų išlaidų sumomis ir taikomas iki šios sutarties galiojimo pabaigos.

31 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, pirma, dėl Direktyvos 2008/48 aiškinimo, ypač kiek tai susiję su BKKMN nustatymu, šios metinės normos netikslaus nurodymo kredito sutartyje pasekmėmis ir su Bulgarijos teisės aktuose numatytos sankcijos proporcingumu tuo atveju, jei ši metinė norma nurodoma netiksliai.

32 Šiuo klausimu tas teismas pažymi, kad pagal ZPK 22 straipsnį, siejamą su ZPK 11 straipsnio 1 dalies 10 punktu ir 23 straipsniu, vartojimo kredito sutartis, kurioje nenurodyta BKKMN, yra niekinė ir negalioja, nes vartotojas privalo grąžinti tik grynąją kredito vertę be palūkanų ar mokesčių. Todėl tas teismas kelia klausimą, ar nagrinėjamu atveju sutartas atlygis už papildomas paslaugas „Fast“ ir „Flexi“ yra išlaidos, kurios turėjo būti įtrauktos į Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punkte apibrėžtą BKKMN apskaičiavimo formulę, ir ar neteisingas šios normos nurodymas nagrinėjamoje kredito sutartyje gali būti prilyginamas šios normos nenurodymui. Be to, jam kyla klausimas dėl nacionalinės teisės akto, pagal kurį sutartis su nurodyta neteisinga BKKMN pripažįstama niekine ir dėl to kredito davėjas netenka teisės į šioje sutartyje numatytas palūkanas ir mokesčius, proporcingumo, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą.

33 Antra, nurodydamas savo pareigą tikrinti nesąžiningą su vartotojais sudarytų sutarčių sąlygų pobūdį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą dėl Direktyvos 93/13 aiškinimo, konkrečiai kalbant, jis klausia, ar kredito sutarties sąlygos, susijusios su tokiomis papildomomis paslaugomis, kaip aptariamos jo nagrinėjamoje byloje, patenka į pagrindinį šios kredito sutarties dalyką, ir, jei taip, ar jos yra nesąžiningos.

34 Galiausiai, trečia, dar vis atsižvelgdamas į Direktyvą 93/13, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas 2020 m. liepos 16 d. Sprendime *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, konkrečiai – dėl to, ar galimas S.G.R. įpareigojimas padengti dalį bylinėjimosi išlaidų, jeigu jos ieškinys būtų patenkintas iš dalies, pažeistų šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį.

35 Šiomis aplinkybėmis *Sofiyski Rayonen sad* (Sofijos apylinkės teismas, Bulgarija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos 2008/48] 3 straipsnio g punktas turi būti aiškinamas taip, kad mokesčiai už papildomas paslaugas, dėl kurių susitarta vartojimo kredito sutartyje, pavyzdžiui, mokesčiai už galimybę atidėti kredito įmokų mokėjimą ir jas sumažinti, yra [BKKMN] dalis?

2. Ar [Direktyvos 2008/48] 10 straipsnio 2 dalies g punktas turi būti aiškinamas taip, kad neteisingas [BKKMN] nurodymas kredito sutartyje, sudarytoje tarp verslininko ir vartotojo (kaip kredito gavėjo), turi būti laikomas [BKKMN] nenurodymu kredito sutartyje ir kad nacionalinis teismas turi taikyti nacionalinėje teisėje numatytas teisines pasekmes už [BKKMN] nenurodymą vartojimo kredito sutartyje?

3. Ar [Direktyvos 2008/48] 22 straipsnio 4 dalis aiškintina taip, kad nacionalinėje teisėje numatyta sankcija – vartojimo kredito sutarties pripažinimas niekine, dėl kurio turi būti grąžinama tik pagrindinė suteikto kredito suma – yra proporcinga, kai vartojimo kredito sutartyje nėra tiksliai nurodyta [BKKMN]?

4. Ar [Direktyvos 93/13] 4 straipsnio 1 ir 2 dalys aiškintinos taip, kad mokesčiai už papildomų paslaugų paketą, numatytą atskirame papildomame susitarime prie vartojimo kredito sutarties kaip pagrindinės sutarties, turi būti laikomi pagrindinio sutarties dalyko dalimi, todėl jie negali būti nesąžiningumo vertinimo dalykas?

5. Ar [Direktyvos 93/13] 3 straipsnio 1 dalis kartu su jos priedo 1 punkto o papunkčiu turi būti aiškinami taip, kad papildomų paslaugų, susijusių su vartojimo kreditu, sutarties sąlyga yra nesąžininga, jeigu vartotojui suteikiama abstrakti galimybė atidėti ir išdėstyti mokėjimus, už ką jis turi sumokėti mokesčius, net jeigu šia galimybe nepasinaudoja?

6. Ar [Direktyvos 93/13] 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis ir veiksmingumo principas turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama taisyklė, pagal kurią iš vartotojo galima priteisti dalį bylinėjimosi išlaidų šiais atvejais: [pirma], kai prašymas pripažinti, kad sumos nėra mokėtinos dėl nustatytos sąlygos nesąžiningumo, tenkinamas iš dalies <…>; [antra], jei vartotojo teisės įgyvendinimas yra praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas nustatant reikalavimo dydį; [trečia], visais atvejais, kai yra nesąžininga sąlyga, įskaitant atvejus, kai nesąžiningos sąlygos buvimas neturi tiesioginės įtakos kredito davėjo reikalavimo sumai – nei visai, nei iš dalies, arba kai sąlyga nėra tiesiogiai susijusi su bylos nagrinėjimo dalyku?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

36 Pirmiausia reikia pažymėti, kad nors pirmojo klausimo formuluotėje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas apsiriboja nuoroda į vartojimo kredito sutartyje minimą papildomą paslaugą, leidžiančią atidėti mėnesinių įmokų mokėjimą arba sumažinti jų dydį, vis dėlto iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šiame klausime iškelta problema susijusi su dviem pagrindinėje byloje nagrinėjamomis papildomomis paslaugomis, nurodytomis šio sprendimo 25 punkte.

37 Taigi, siekiant šiam teismui pateikti naudingą ir išsamų atsakymą, reikia manyti, kad minėtas klausimas susijęs su šiomis dviem papildomomis paslaugomis ir kad juo tas teismas iš esmės nori išsiaiškinti, ar Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktas turi būti aiškinamas taip, kad išlaidos, susijusios su vartojimo kredito sutartyje nurodytomis papildomomis paslaugomis, kurios suteikia jas įsigijusiam vartotojui pirmumo teisę nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat galimybę atidėti mėnesinių įmokų grąžinimą arba sumažinti jų dydį, patenka į sąvoką „bendra kredito kaina vartotojui“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, taigi ir į sąvoką „BKKMN“, kaip ji suprantama pagal 3 straipsnio i punktą.

38 Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punkte nustatyta, kad sąvoka „bendra kredito kaina vartotojui“ apima visas išlaidas, įskaitant palūkanas, komisinius, mokesčius ir bet kuriuos kitus – išskyrus mokesčius notarui – su kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos reikalaujama, kad vartotojas sumokėtų, ir kurie yra žinomi kredito davėjui. Remiantis šia nuostata taip pat

įskaičiuojamos išlaidos už su kredito sutartimi susijusias papildomas paslaugas, jei sudaryti paslaugų sutartį privaloma, siekiant gauti kreditą apskritai arba pagal komercines nuostatas ir sąlygas.

39 Pagal Direktyvos 2008/48 3 straipsnio i punktą BKKMN – tai bendra kredito kaina vartotojui, išreikšta metiniu bendros kredito kainos procentu, prireikus įskaičiuojant kainą, nurodytą šios direktyvos 19 straipsnio 2 dalyje.

40 Siekdamas užtikrinti visapusišką vartotojų apsaugą, Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas pasirinko plačią sąvokos „bendra kredito kaina vartotojui“ apibrėžtį (2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Soho Group*, C-686/19, EU:C:2020:582, 31 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija), pagal kurią ši sąvoka apima visas išlaidas, kurias vartotojas turi sumokėti pagal kredito sutartį ir kurios yra žinomos kredito davėjui (2016 m. balandžio 21 d. Sprendimo *Radlinger ir Radlingerová*, C-377/14, EU:C:2016:283, 84 punktas).

41 Be to, siekiant šios apsaugos garanto, pagal Direktyvos 2008/48 22 straipsnio 3 dalį valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad nuostatų, kurias jos priima įgyvendindamos šią direktyvą, laikymosi negalėtų būti išvengiama dėl to, kaip suformuluojamos atitinkamų sutarčių nuostatos (2019 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Lexitor*, C-383/18, EU:C:2019:702, 30 punktas).

42 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad, siekiant atsakyti į pirmąjį klausimą, reikia patikrinti, pirma, ar atitinkamų papildomų paslaugų įsigijimas yra sąlyga kreditui gauti apskritai, o gal tai tampa privaloma pagal sutarties nuostatas ir komercines sąlygas, ir, antra, ar tai iš tikrųjų yra su pagrindinėje byloje nagrinėjama kredito sutartimi susijusios papildomos paslaugos, o ne priemonė, skirta realioms šio kredito išlaidoms nuslėpti, kaip iš esmės teigia S.R.G.

43 Šiuo klausimu pirmiausia reikia pažymėti, kad tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visą turimą informaciją, privalo atlikti tokį patikrinimą. Tikrindamas tas teismas negali remtis vien aplinkybe, kad sudarant šią kredito sutartį pagrindinėje byloje aptariamų papildomų paslaugų buvo prašoma savanoriškai arba kad, kaip *Profi Credit Bulgaria* teigė per teismo posėdį, pagal šią sutartį mokėtinos sumos ir išlaidos, susijusios su šiomis paslaugomis, pradiniame kredito grąžinimo grafike buvo nurodytos atskirai.

44 Minėtas teismas taip pat turi remtis visomis pagrindinėje byloje aptariamos kredito sutarties ir jos bendrųjų sąlygų nuostatomis, taip pat sutarties teisiniu kontekstu ir faktinėmis aplinkybėmis, siekdamas nustatyti, ar šios sutarties sudarymas priklausė nuo atitinkamų papildomų paslaugų įsigijimo arba tapo privalomas pagal šias nuostatas, šias bendrąsias sąlygas arba komercines sąlygas ir ar sutarties schema, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, iš tikrųjų nebuvo siekiama, kad atlygis už paskolintą sumą būtų iš dalies perkeltas į nuostatas, susijusias su šiomis papildomomis paslaugomis, dėl to jis ne visas yra įtrauktas į minėtą sutartį, taigi nepatenka nei į „bendros kredito kainos vartotojui“ sąvoką, nei į „BKKMN“ sąvoką, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 2008/48.

45 Konkrečiai kalbant, pagal šio sprendimo 41 punkte primintą jurisprudenciją prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar minėtų papildomų paslaugų kainos neįtraukimu į BKKMN iš tikrųjų buvo siekiama apeiti draudimą, įtvirtintą ZPK 19 straipsnio 4 dalyje, kurioje numatyta, kad ši metinė norma negali būti daugiau kaip penkis kartus didesnė nei Bulgarijos Respublikos ministrų tarybos sprendimu nustatyta palūkanų už pavėluotus mokėjimus norma BGN ir užsienio valiuta.

46 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktas turi būti aiškinamas taip, kad išlaidos, susijusios su vartojimo kredito sutartyje nurodytomis papildomomis paslaugomis, kurios suteikia jas įsigijusiam vartotojui pirmumo teisę nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat galimybę atidėti mėnesinių įmokų grąžinimą arba sumažinti jų dydį, patenka į sąvoką „bendra kredito kaina vartotojui“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, taigi ir į sąvoką „BKKMN“, kaip ji suprantama pagal 3 straipsnio i punktą, tuo atveju, jei minėtas paslaugas būtina įsigyti norint gauti atitinkamą kreditą arba jeigu jos yra priemonė, skirta realioms šio kredito išlaidoms nuslėpti.

Dėl antrojo ir trečiojo klausimo

47 Pirmiausia reikia pažymėti, kad nors formaliai žiūrint prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo trečiajame klausime nurodo Direktyvos 2008/48 22 straipsnio 4 dalį, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad jo abejonės iš esmės susijusios su šios direktyvos 23 straipsniu.

48 Kadangi Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nurodyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui visus aiškinimo aspektus, kurie galėtų būti naudingi sprendimui pagrindinėje byloje priimti, atrinkdamas iš visos šio teismo pateiktos informacijos, ypač iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamosios dalies, tuos Sąjungos teisės aspektus, kuriuos reikia aiškinti atsižvelgiant į ginčo dalyką (šiuo klausimu žr. 2021 m. balandžio 22 d. Sprendimo *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, 50 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), trečiąjį klausimą reikia suprasti kaip susijusį su minėtu 23 straipsniu.

49 Taigi reikia manyti, kad antruoju ir trečiuoju klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalies g punktas ir 23 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartyje nėra nurodoma BKKMN, apimanti visas šios direktyvos 3 straipsnio g punkte numatytas išlaidas, ši sutartis būtų laikoma sudaryta be palūkanų ir mokesčių, todėl panaikinus šią sutartį atitinkamas vartotojas privalo grąžinti tik pagrindinę paskolos sumą.

50 Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, primintina, pirma, kad Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalimi visiškai suderinami reikalavimai dėl informacijos, kurią būtinai reikia nurodyti kredito sutartyje (žr. 2016 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Home Credit Slovakia*, C-42/15, EU:C:2016:842, 56 punktą). Šiuo tikslu šios direktyvos 10 straipsnio 2 dalies g punkte numatyta, kad kredito sutartyje aiškiai ir glaustai nurodoma BKKMN ir bendra vartotojo mokama suma, apskaičiuota sudarant kredito sutartį.

51 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad BKKMN nurodymas kredito sutartyje turi esminę reikšmę, ypač dėl to, kad leidžia vartotojui įvertinti įsipareigojimų apimtį (šiuo klausimu žr. 2016 m. lapkričio 9 d. *Sprendimo Home Credit Slovakia*, C-42/15, EU:C:2016:842, 67 ir 70 punktus).

52 Antra, iš Direktyvos 2008/48 23 straipsnio, siejamo su jos 47 konstatuojamąja dalimi, matyti, kad net jei taisyklių dėl sankcijų, taikytinų pažeidus pagal šią direktyvą priimtas nacionalines nuostatas, pasirinkimas paliekamas valstybių narių diskrecijai, numatytos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasomos. Tai reiškia, kad minėtų sankcijų griežtumas turi atitikti pažeidimų, už kuriuos jos skiriamos, sunkumą ir visų pirma užtikrinti realų atgrasomąjį poveikį,

nepažeidžiant bendrojo proporcingumo principo (šiuo klausimu žr. 2016 m. lapkričio 9 d. *Sprendimo Home Credit Slovakia*, C-42/15, EU:C:2016:842, 61–63 punktus ir jame nurodytą jurisprudenciją).

53 Atsižvelgdamas į tai, kad BKKMN nurodymas tokioje sutartyje turi esminę reikšmę vartotojui, Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinis teismas gali *ex officio* taikyti nacionalinės teisės aktus, numatančius, kad, nesant informacijos apie BKKMN, suteiktas kreditas yra be palūkanų ir jam netaikomi jokie mokesčiai (šiuo klausimu žr. 2010 m. lapkričio 16 d. Nutarties *Pohotovosť*, C-76/10, EU:C:2010:685, 77 punktą).

54 Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad tuo atveju, kai kredito sutartyje yra nurodyta numatoma BKKMN, kurios tikslus dydis turi būti nurodomas po kredito suteikimo, tokia sankcija – kredito davėjo teisės į palūkanas ir mokesčius praradimas – turi būti laikoma proporcinga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/48 23 straipsnį (šiuo klausimu žr. 2016 m. lapkričio 9 d. *Sprendimo Home Credit Slovakia*, C-42/15, EU:C:2016:842, 18 ir 69–71 punktus).

55 Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į tai, kad vartojimo kredito sutartyje būtina nurodyti BKKMN tam, kad vartotojai galėtų žinoti savo teises ir pareigas, taip pat į reikalavimą apskaičiuojant šią normą įtraukti visas Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punkte nurodytas išlaidas, reikia manyti, kad nurodžius BKKMN, kuri tiksliai neatspindi visų šių išlaidų, iš vartotojo atimama galimybė nustatyti įsipareigojimų dydį lygiai taip pat, kaip ir nenurodžius šios normos. Todėl sankcija – kredito davėjo teisės į palūkanas ir mokesčius praradimas – tuomet, kai nurodoma BKKMN, neapimanti visų minėtų išlaidų, atspindi tokio pažeidimo sunkumą ir yra atgrasoma bei proporcinga.

56 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti: Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalies g punktas ir 23 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiama, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartyje nėra nurodoma BKKMN, apimanti visas šios direktyvos 3 straipsnio g punkte numatytas išlaidas, ši sutartis būtų laikoma sudaryta be palūkanų ir mokesčių, todėl panaikinus šią sutartį atitinkamas vartotojas privalo grąžinti tik pagrindinę paskolos sumą.

Dėl ketvirtojo klausimo

57 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąlygos, susijusios su vartojimo kredito sutartyje nurodytomis papildomomis paslaugomis, kurios jas įsigijusiam vartotojui suteikia pirmumo teisę nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat galimybę atidėti mėnesinių įmokų grąžinimą ar sumažinti jų dydį, yra pagrindinis šios sutarties dalykas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, todėl jų nesąžiningumas nėra vertinamas.

58 Pirmiausia reikia pažymėti, kad nors, remiantis šio klausimo formuluote, pagrindinėje byloje nagrinėjamos papildomos paslaugos buvo numatytos papildomame susitarime prie nagrinėjamos kredito sutarties, tokia nuoroda neišplaukia iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Vis dėlto, kadangi sąlygos dėl šių papildomų paslaugų yra neatsiejamai susijusios su minėta sutartimi, jos negali egzistuoti savarankiškai, nesant tos sutarties, o su šiomis paslaugomis susijusios išlaidos

įtraukiamos į kredito grąžinimo grafiką. Todėl šios sąlygos turi būti nagrinėjamos atsižvelgiant į minėtos sutarties kontekstą ir jos dalyką, nepaisant to, ar jos įtvirtintos pačioje sutartyje, ar papildomame susitarime prie šios sutarties.

59 Šiuo klausimu primintina, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatyta nesąžiningų sąlygų turinio kontrolės mechanizmo, nustatyto įgyvendinant šioje direktyvoje įtvirtintą vartotojų apsaugos sistemą, išimtis, todėl šią nuostatą reikia aiškinti siaurai (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

60 Dėl sutarties sąlygų, priskirtinų prie sąvokos „pagrindinis sutarties dalykas“, kaip tai suprantama pagal minėtą nuostatą, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad šiomis sąlygomis reikia laikyti tas, kuriose įtvirtintos esminės prievolės pagal šią sutartį ir kurios, būdamos tokios, apibrėžia šią sutartį. Vis dėlto ši sąvoka negali apimti sąlygų, kurios papildo pačią sutartinių santykių esmę apibrėžiančias sąlygas (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 35, 36 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

61 Pagrindinės prievolės pagal kredito sutartį yra tai, kad kredito davėjas iš esmės įsipareigoja perduoti kredito gavėjui tam tikrą pinigų sumą, o pastarasis iš esmės įsipareigoja grąžinti šią sumą (paprastai su palūkanomis) pagal nustatytą grąžinimo grafiką (šiuo klausimu žr. 2023 m. kovo 16 d. Sprendimo *Caixabank (Paskolos administravimo mokestis)*, C-565/21, EU:C:2023:212, 18 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

62 Atsižvelgdamas į pareigą siaurai aiškinti Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pareiga atlyginti už paslaugas, susijusias su paskolos vertinimu, suteikimu ir administravimu, arba už kitas panašias paslaugas, būdingas paskolos davėjo veiklai suteikiant paskolą, negali būti laikoma susijusia su pirmesniame šio sprendimo punkte apibrėžtomis pagrindinėmis prievolėmis, kylančiomis iš paskolos sutarties (2023 m. kovo 16 d. Sprendimo *Caixabank (Paskolos administravimo mokestis)*, C-565/21, EU:C:2023:212, 23 punktas).

63 Taip pat reikia priminti, kad šioje nuostatoje numatytų sąlygų nesąžiningumas nėra vertinamas, tik jei kompetentingas nacionalinis teismas kiekvieną iš jų atskirai išnagrinėjęs nustato, kad verslininkas jas suformulavo aiškiai ir suprantamai (2019 m. birželio 5 d. Sprendimo *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, 31 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

64 Nagrinėjamu atveju dėl sąlygų dėl išlaidų, susijusių su pagrindinėje byloje nagrinėjamomis papildomomis paslaugomis, kvalifikavimo pažymėtina, kad iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šios paslaugos yra siejamos su pirmumo teisės suteikimu jas įsigijusiam vartotojui, nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat su galimybe atidėti mėnesinių įmokų grąžinimą arba sumažinti jų dydį.

65 Taigi, atsižvelgiant į šio sprendimo 61 ir 62 punktuose primintą jurisprudenciją, neatrodo, kad minėtos paslaugos būtų susijusios su pačia atitinkamų sutartinių santykių esme, t. y. pirma, paskolos davėjo pinigų sumos perdavimu ir, antra, su šios sumos grąžinimu (paprastai su palūkanomis) pagal nustatytą grąžinimo grafiką, bet tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

66 Be to, net jei po patikrinimo, kurį turi atlikti nagrinėdamas pirmąjį klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas padarytų išvadą, kad su pagrindinėje byloje nagrinėjamomis papildomomis paslaugomis susijusios išlaidos turėjo būti įtrauktos į „bendrą

kredito kainą vartotojui“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktą, taigi ir į BKKMN, kaip tai suprantama pagal šio 3 straipsnio i punktą, tai nereikštų, kad su šiomis išlaidomis susijusioms sąlygoms automatiškai taikoma Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatyta išimtis.

67 Kaip Teisingumo Teismas yra nusprendęs 2015 m. vasario 26 d. Sprendimo *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127) 47 punkte, „pagrindinio dalyko“ sąvokos, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, tikslios apimties negali lemti „bendros kredito kainos vartotojui“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktą. Taigi tai, kad skirtingų rūšių mokesčiai įtraukiami į bendrą vartojimo kredito kainą, neturi lemiamos reikšmės siekiant nustatyti, ar šie mokesčiai yra priskiriami prie pagrindinių kredito sutarties prievolių (šiuo klausimu žr. 2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimo *Profi Credit Polska*, C-84/19, C-222/19 ir C-252/19, EU:C:2020:631, 69 punktą).

68 Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąlygos, susijusios su vartojimo kredito sutartyje nurodytomis papildomomis paslaugomis, kurios jas įsigijusiam vartotojui suteikia pirmumo teisę nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat galimybę atidėti mėnesinių įmokų grąžinimą ar sumažinti jų dydį, iš esmės nėra pagrindinis šios sutarties dalykas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, todėl jų nesąžiningumas gali būti vertinamas.

Dėl penktojo klausimo

69 Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis, siejama su šios direktyvos priedo 1 punkto o papunkčiu, turi būti aiškinama taip, kad nesąžininga yra vartojimo kredito sutarties sąlyga, pagal kurią atitinkamas vartotojas gali atidėti arba išdėstyti mėnesines kredito įmokas, sumokant už tai papildomus mokesčius, net jeigu ir neaišku, ar vartotojas pasinaudos šia galimybe.

70 Direktyvos 93/13 priede, į kurį daroma nuoroda šios direktyvos 3 straipsnio 3 dalyje, yra pateiktas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurios gali būti pripažintos nesąžiningomis, sąrašas; tarp šių sąlygų yra šio priedo 1 punkto o papunktyje nurodytos sąlygos, kurių tikslas arba rezultatas yra įpareigoti vartotoją vykdyti įsipareigojimus, net jei verslininkas nevykdo savųjų.

71 Iš šio 1 punkto o papunkčio formuluotės matyti, kad joje nėra nurodyta kredito sutarties sąlyga, pagal kurią atitinkamam vartotojui leidžiama atidėti arba išdėstyti mėnesines kredito įmokas, sumokant už tai papildomus mokesčius, nes tokioje sąlygoje yra numatytas galimas įsipareigojimas, kurį verslininkas iš principo privalo įvykdyti mainais į mokesčius, susijusius su vykdant šią sutartį vartotojui suteiktu didesniu lankstumu.

72 Vis dėlto tai nereiškia, kad tokia sąlyga negali būti laikoma nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, jeigu dėl jos nebuvo atskirai derėtasi ir jeigu, nepaisant sąžiningumo reikalavimo, dėl jos vartotojo nenaudai atsiranda ryški neatitiktis tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų.

73 Dėl klausimo, ar konkreti sutarties sąlyga yra nesąžininga, pažymėtina, kad pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį sutarties sąlygos nesąžiningumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir sutarties sudarymo momentu nurodant visas jos sudarymo aplinkybes ir visas kitas šios sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

74 Bet kuriuo atveju reikia priminti, kad vertindamas galimą sutarties sąlygos nesąžiningumą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi priimti sprendimą dėl šios sąlygos kvalifikavimo, atsižvelgdamas į atitinkamo atvejo aplinkybes, o Teisingumo Teismas – remdamasis Direktyvos 93/13 nuostatomis nurodyti kriterijus, kuriuos nacionalinis teismas gali arba turi taikyti, nagrinėdamas sutarties sąlygas pagal šias nuostatas (2020 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *A (Socialinio būsto subnuoma)*, C-738/19, EU:C:2020:687, 31 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

75 Darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama kredito sutarties sąlyga, pagal kurią atitinkamam vartotojui leidžiama atidėti arba išdėstyti mėnesines kredito įmokas, sumokant už tai papildomus mokesčius, nepaisant to, ar šis vartotojas iš tikrųjų naudojasi tokiomis paslaugomis, turi būti laikoma nesąžininga, atsižvelgiant į visas šios sutarties sudarymo aplinkybes.

76 Šiuo tikslu tiek šios sąlygos skaidrumas, kurio reikalaujama pagal Direktyvos 93/13 5 straipsnį (šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 10 d. Sprendimo *BNP Paribas Personal Finance*, C-609/19, EU:C:2021:469, 62 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), tiek kredito davėjo turima diskrecija, susijusi su prašymu pakeisti kredito grąžinimo grafiką, yra kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant minėtos sąlygos nesąžiningumą ir, be kita ko, galimai dėl tokios sąlygos atsiradusią sutarties neatitiktį.

77 Pastaruoju aspektu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turi palyginti papildomų išlaidų, patirtų įsigyjant atitinkamą paslaugą, dydį su suteiktos paskolos suma, atsižvelgdamas taip pat į visus mokesčius, susijusius su pagrindinėje byloje nagrinėjama kredito sutartimi. Iš tiesų Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad, kai atlikus kiekybinio pobūdžio ekonominį vertinimą paaiškėja ryški neatitiktis, ją galima konstatuoti nenagrinėjant kitų aspektų. Kredito sutarties atveju tai, be kita ko, gali būti konstatuota, jeigu paslaugų, teikiamų mainais į su palūkanomis nesusijusias išlaidas, negalima pagrįstai priskirti prie sudarant ir vykdant šią sutartį teikiamų paslaugų, arba kai sumos, kurias vartotojas privalo mokėti kaip paskolos suteikimo ir administravimo mokestį, yra akivaizdžiai neproporcingos paskolintai sumai (2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Provident Polska*, C-321/22, EU:C:2023:911, 47 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

78 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į penktąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vartojimo kredito sutarties sąlyga, pagal kurią atitinkamas vartotojas gali atidėti arba išdėstyti mėnesines kredito įmokas, sumokant už tai papildomus mokesčius, net jeigu ir neaišku, ar jis pasinaudos šia galimybe, gali būti nesąžininga, kai, be kita ko, šie mokesčiai yra akivaizdžiai neproporcingi suteiktos paskolos sumai.

Dėl šeštojo klausimo

79 Šeštuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, siejamos su veiksmingumo principu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias leidžiama įpareigoti vartotoją padengti dalį bylinėjimosi išlaidų, kai, pripažinus sutarties sąlygą niekine dėl jos nesąžiningumo, tik iš dalies tenkinamas jo reikalavimas grąžinti pagal šią sąlygą nepagrįstai sumokėtas sumas.

80 Konkrečiai kalbant, šiam teismui kyla klausimas, ar išaiškinimas, kurį Teisingumo Teismas pateikė 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578) 99 punkte, turi būti taikomas tik tuo atveju, kai praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti vartotojo teisės susigrąžinti sumas, kurias jis sumokėjo pagal nesąžininga pripažintą sąlygą, apimtį, o gal šis išaiškinimas taip pat taikomas visais atvejais, kai jo reikalavimas grąžinti šias sumas patenkinamas tik iš dalies.

81 Minėto teismo teigimu, jeigu jis nevisiškai tenkintų S.G.R. reikalavimą ir nuspręstų, kad sąlygos dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų papildomų paslaugų patenka į pagrindinį sutarties dalyką, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, arba kad su šiomis paslaugomis susijusios išlaidos neturi būti įtrauktos į BKKMN pagal Direktyvą 2008/48, arba kad reikalavimas, pagal kurį kredito davėjas praranda teisę į palūkanas ir mokesčius, turi būti tenkinamas tik iš dalies, jis taip pat turėtų priimti sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pagal GPK 78 straipsnį.

82 Primintina, kad nacionaliniuose teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymas priklauso valstybių narių procesinei autonomijai, su sąlyga, kad laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (2022 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Servicios prescriptor y medios de pagos EFC*, C-215/21, EU:C:2022:723, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

83 Nors pagal veiksmingumo principą apskritai nedraudžiama, kad vartotojas padengtų tam tikras teisines išlaidas, kai pareiškia ieškinį dėl sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga (2022 m. balandžio 7 d. Sprendimo *Caixabank*, C-385/20, EU:C:2022:278, 51 punktas), taip pat reikia pažymėti, kad Direktyva 93/13 vartotojui suteikiama teisė kreiptis į teismą, kad būtų konstatuotas sutarties sąlygos nesąžiningumas ir ji nebūtų taikoma, t. y. teisė, kurios veiksmingumas turi būti išsaugotas. Todėl tokio proceso išlaidų paskirstymo tvarka neturi atgrasyti vartotojo nuo pasinaudojimo šia teise (šiuo klausimu žr. 2022 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Servicios Prescriptor y medios de pagos EFC*, C-215/21, EU:C:2022:723, 37 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

84 2020 m. liepos 16 d. Sprendime *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578) Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, 7 straipsnio 1 dalis ir veiksmingumo principas turi būti aiškinami taip, kad jiems prieštarauja sistema, pagal kurią dalis bylinėjimosi išlaidų gali tekti vartotojui, atsižvelgiant į nepagrįstai sumokėtų sumų, kurios jam grąžintos konstatavus, kad sutarties sąlyga yra niekinė dėl nesąžiningumo, dydį, nes tokia sistema sukuria esminę kliūtį, galinčią atgrasyti vartotojus naudotis Direktyvoje 93/13 suteikiama teise į veiksmingą teisminę sutarties sąlygų galimo nesąžiningumo kontrolę.

85 Kaip matyti iš to sprendimo 94 punkto, pagal procesines taisykles dėl bylinėjimosi išlaidų nustatymo byloje, kurioje priimtas tas sprendimas, buvo galima iš tiekėjo arba pardavėjo priteisti ne visas bylinėjimosi išlaidas, kai buvo visiškai patenkintas vartotojo pareikštas ieškinys dėl sutarties nesąžiningos sąlygos pripažinimo niekine, tačiau tik iš dalies patenkintas ieškinys dėl pagal šią sąlygą sumokėtų sumų grąžinimo.

86 Iš minėtame sprendime suformuotos jurisprudencijos matyti, kad tuo atveju, kai visiškai tenkinami reikalavimai dėl sutarties sąlygos panaikinimo dėl jos nesąžiningumo, vien tai, kad pagal tą sąlygą sumokėtos sumos grąžinamos tik iš dalies – nes egzistuoja prieštaringa praktika, dėl kurios vartotojas negali tinkamai kiekybiškai įvertinti savo reikalavimo grąžinti minėtas sumas, – neleidžia dalį bylinėjimosi išlaidų priskirti vartotojui, atsižvelgiant į nepagrįstai sumokėtų sumų, kurios jam buvo grąžintos, dydį.

87 Taigi negalima atmesti galimybės, kad vartotojui gali tekti padengti dalį bylinėjimosi išlaidų, kurias jis patyrė pareikšdamas ieškinį dėl sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga, jei, pripažinus šią sąlygą niekine, iš dalies patenkinamas jo prašymas grąžinti pagal šią sąlygą nepagrįstai sumokėtas sumas, ypač jei šis vartotojas nesąžiningai naudojasi teise į restituciją. Vis dėlto, jei patenkinus ieškinį dėl negaliojimo tik iš dalies patenkinamas reikalavimas dėl restitucijos dėl to, kad minėtam vartotojui praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti savo teisės į šių sumų grąžinimą apimtį, procesinės taisyklės, pagal kurias tas pats vartotojas turi padengti dalį su tokiu procesu susijusių bylinėjimosi išlaidų, gali atgrasyti vartotoją pasinaudoti jam pagal Direktyvą 93/13 suteiktomis teisėmis.

88 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į šeštąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, siejamos su veiksmingumo principu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias leidžiama įpareigoti vartotoją padengti dalį bylinėjimosi išlaidų, kai, pripažinus sutarties sąlygą niekine dėl jos nesąžiningumo, tik iš dalies tenkinamas jo reikalavimas grąžinti pagal šią sąlygą nepagrįstai sumokėtas sumas, nes praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti šio vartotojo teisės į šių sumų grąžinimą apimtį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

89 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (devintoji kolegija) nusprendžia:

1. **2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB 3 straipsnio g punktas**

   turi būti aiškinamas taip:

   išlaidos, susijusios su vartojimo kredito sutartyje nurodytomis papildomomis paslaugomis, kurios suteikia jas įsigijusiam vartotojui pirmumo teisę nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat galimybę atidėti

mėnesinių įmokų grąžinimą arba sumažinti jų dydį, patenka į sąvoką „bendra kredito kaina vartotojui“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, taigi ir į sąvoką „bendra kredito kainos metinė norma“, kaip ji suprantama pagal 3 straipsnio i punktą, tuo atveju, jei minėtas paslaugas būtina įsigyti norint gauti atitinkamą kreditą arba jeigu jos yra priemonė, skirta realioms šio kredito išlaidoms nuslėpti.

2. **Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalies g punktas ir 23 straipsnis**

   turi būti aiškinami taip:

   pagal juos nedraudžiama, jog tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartyje nėra nurodoma bendra kredito kainos metinė norma, apimanti visas šios direktyvos 3 straipsnio g punkte numatytas išlaidas, ši sutartis būtų laikoma sudaryta be palūkanų ir mokesčių, todėl panaikinus šią sutartį atitinkamas vartotojas privalo grąžinti tik pagrindinę paskolos sumą.

3. **1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 4 straipsnio 2 dalis**

   turi būti aiškinama taip:

   sąlygos, susijusios su vartojimo kredito sutartyje nurodytomis papildomomis paslaugomis, kurios jas įsigijusiam vartotojui suteikia pirmumo teisę nagrinėjant jo paraišką kreditui gauti ir išmokant paskolintą sumą, taip pat galimybę atidėti mėnesinių įmokų grąžinimą ar sumažinti jų dydį, iš esmės nėra pagrindinis šios sutarties dalykas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, todėl jų nesąžiningumas gali būti vertinamas.

4. **Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis**

   turi būti aiškinama taip:

   vartojimo kredito sutarties sąlyga, pagal kurią atitinkamas vartotojas gali atidėti arba išdėstyti mėnesines kredito įmokas, sumokant už tai papildomus mokesčius, net jeigu ir neaišku, ar vartotojas pasinaudos šia galimybe, gali būti nesąžininga, kai, be kita ko, šie mokesčiai yra akivaizdžiai neproporcingi suteiktos paskolos sumai.

5. **Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, siejamos su veiksmingumo principu,**

   turi būti aiškinamos taip:

   pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias leidžiama įpareigoti vartotoją padengti dalį bylinėjimosi išlaidų, kai, pripažinus sutarties sąlygą niekine dėl jos nesąžiningumo, tik iš dalies tenkinamas jo reikalavimas grąžinti pagal šią sąlygą nepagrįstai sumokėtas sumas, nes praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti šio vartotojo teisės į šių sumų grąžinimą apimtį.

Parašai.